

PROŠIRENJE POJEDNOSTAVLJENOG ANGAŽOVANJA RADNIKA NA PRIVREMENIM I POVREMENIM POSLOVIMA

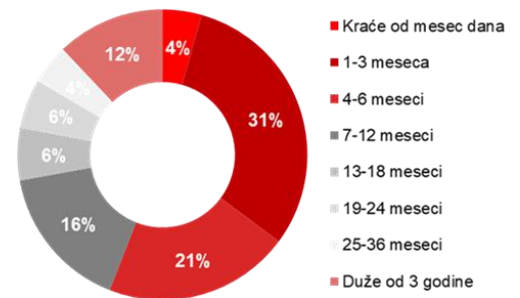
Nestandardno zapošljavanje u Srbiji¹

Neformalno zapošljavanje jedan je od vodećih socio-ekonomskih izazova sa kojima se Srbija suočava: **na svakih 100 dinara sive ekonomije, 62 dinara čine neprijavljene plate, a 38 dinara neprijavljeni profit.** Neformalni radnici se prema zvaničnoj statistici vode kao zaposlena lica, ali su uskraćeni za osnovna prava koja proističu iz radnog odnosa poput penzijskog i zdravstvenog osiguranja.

Neformalni rad čini 18,2% zaposlenosti u Srbiji, i pored poljoprivrede, najčešće se javlja u turizmu i ugostiteljstvu (15,1%), i građevinarstvu (11,3%). Pored toga, čak 55.877 domaćinstava u Srbiji (2,3%) u proseku godišnje angažuje radnike privremeno i povremeno na kućnim i pomoćnim poslovima, dok je na poslovima sakupljanja sekundarnih sirovina angažovano između 35.000 i 55.000 neformalnih sakupljača.

Karakteristika privremenog rada u Srbiji jeste da je on izrazito kratak: 35% radnika koji su privremeno angažovani rade kraće od tri meseca, još 21% njih angažovano je na period do šest meseci, dok dodatnih 16% radi do 12 meseci. Takođe, 126.000 lica radi samo na osnovu usmenog dogovora. **Troškovi legalnog angažovanja privremenih i povremenih radnika viši su nego kod Ugovora o radu:** na minimalnu neto zaradu od oko 30.000 dinara, troškovi poreza i doprinosa u proseku iznose 16.000 dinara (1/2 neto zarade), a za većinu lica (radnike starije od 26 godina, nezaposlene, zaposlene sa nepunim radnim vremenom i korisnike starosne penzije) mogu biti i skoro 20.000 dinara (2/3 neto zarade).

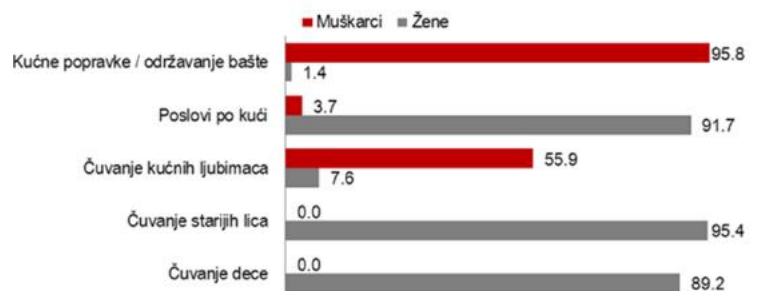
Zaposleni radnici prema dužini trajanja privremenog rada
Anketa o radnoj snazi 2019, RZS

Bez obzira na to što je priroda poslova i način angažovanja radnika znatno dinamičniji, sama **procedura prijave i odjave privremenih radnika** ista je, ako ne i **komplikovanija** (zbog osnove osiguranja) od angažovanja stalnih radnika po Ugovoru o radu, što je jedan od razloga zbog kojeg **poslodavci ne prijavljuju radnike koji rade privremeno ili povremeno.**

Kućni i pomoćni poslovi

Svako drugo lice angažovano na kućnim i pomoćnim poslovima radi neformalno. Najčešće se angažuju lica za poslove nege (50%), kao što su čuvanje dece, kućnih ljubimaca, nega starih lica, zatim za male kućne popravke (29%) i poslove čišćenja i održavanja (21%).

Distribucija radnika na kućnim i pomoćnim poslovima prema polu
Istraživanje stavova građana, Ipsos / NALED, 2020

¹ Anketa o radnoj snazi, RZS; Istraživanje stavova građana, Ipsos | NALED; Fokus grupe sa poslodavcima, Smart Plus | NALED; Analiza obima sive ekonomije, NALED; Inclusion of Informal Collectors into the Evolving Waste Management System in Serbia, GIZ; Proračuni NALED-a

Izražena je i **diverzifikacija prema polu**: dok žene u većem procentu obavljaju poslove čuvanja dece i starijih lica, (92% žena naspram 1% muškaraca), muškarci su češće angažovani kao majstori za male kućne popravke (95,8% muškaraca naspram 1,4% žena).

Sakupljanje sekundarnih sirovina

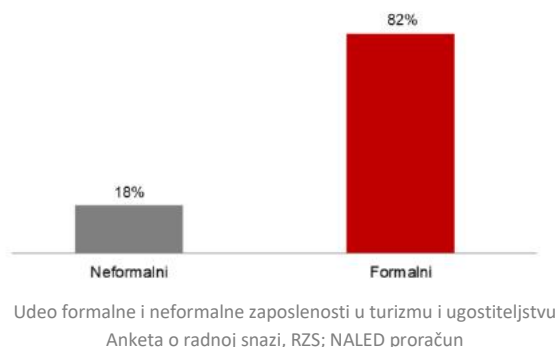

Iako čak 87% prikupljenog otpada dolazi iz sive zone, **sakupljanje sekundarnih sirovina koje za između 6.000 i 10.000 porodica čini primarni izvor prihoda**, nije regulisano na adekvatan način i da može biti kažnjivo - od 20.000 do 50.000 dinara. Ove vrste angažovanja specifična je zbog toga što otkupljivači nisu poslodavci sakupljačima, već je u pitanju komercijalni, kupoprodajni odnos otkupljivača i sakupljača.

Turizam i ugostiteljstvo

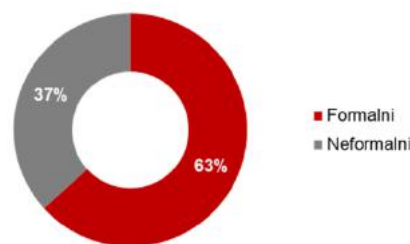
Za ovu oblast specifična je potreba za **povremenim i privremenim angažovanjem radnika po pozivu, kao ispomoć, koja se ne vezuje nužno za određene vrste poslova, niti sezonu**. Iz tog razloga, kao i obaveze da sa njima unapred zaključe Ugovor, ovi radnici gotovo uvek rade na crno. Prosečna dnevnicna na ovim poslovima iznosi 1.500 dinara, najčešće rade 10 dana mesečno tokom 3 do 6 meseci, i zaradu dobijaju u kešu po završetku angažmana.

Građevinarstvo

Više od trećine radnika u građevinarstvu je angažovano neformalno, a među njima su najčešće oni koji rade privremeno, kao pomoćni radnici na fizičkim poslovima. To su lica kojima je često fizički rad na građevini dodatan izvor prihoda, bilo da su radno angažovani na drugim poslovima ili se bave poljoprivredom.

Primenljivost sistema pojednostavljenog angažovanja

Sistem pojednostavljenog načina angažovanja sezonskih radnika u poljoprivredi može da posluži kao primer dobre prakse kako se neformalni rad može smanjiti u značajnoj meri. U prvoj godini primene elektronskog sistema prijave radnika na sezonskim poslovima u poljoprivredi, **broj registrovanih sezonaca povećan je sa 3.500 na nešto više od 26.600**. Tokom 820.000 dana angažovanja za njih su plaćeni porezi i doprinosi u iznosu od **250 miliona dinara**, a novi sistem koristilo je 311 poslodavaca.

Uz određena prilagođavanja, i definisanje jasnih ograničenja u pogledu vrste poslova i broja dana angažovanja, postojeći sistem pojednostavljenog angažovanja radnika u poljoprivredi mogao bi se primeniti i na sledeće poslove:

- 📁 Čuvanje dece
- 📁 Čuvanje starijih lica
- 📁 Čuvanje kućnih ljubimaca
- 📁 Poslovi čišćenja i održavanja

- 📁 Fizički poslovi u građevini
- Utovar/istovar, prenošenje materijala i građevinskog alata; Ručni iskop i nasipanje zemlje; Čišćenje gradilišta

- 📁 Pomoćni konobari, kuvari
- 📁 Perači sudova
- 📁 Dostavljači hrane
- 📁 Animatori i hostese

S druge strane, za neformalne sakupljače je **predlog da se uspostavi poseban Registar individualnih sakupljača neopasnog otpada koji se koristi kao sekundarna sirovina**. Na taj način bi se kreirala jedinstvena evidencija sakupljača, zajedno sa informacijama o sirovinama koje oni donose otkup, čime bi se postojeće evidencije uvezale u jedan sistem, ali i omogućilo efikasnije upravljanje tokovima otpada.

© NALED, oktobar 2020.

Ovaj dokument je pripremio stručni tim NALED-a uz podršku Nemačke razvojne saradnje kroz projekat „Upravljanje otpadom u kontekstu klimatskih promena (DKTI)“ koji sprovodi Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH. Učinjeni su svi napori kako bi se osigurala pouzdanost, tačnost i ažurnost informacija iznetih u ovom dokumentu. U izradi su korišćeni javno dostupni materijali.